

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 2134/2017
17.10.2018. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Весне Поповић, председника већа, Божицара Вујичића и Лидије Ђукић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., кога заступа пуномоћник Никола Томашевић, адвокат из ..., против тужене „ББ“ ..., ради утврђења ништавости уговора, одлучујући о ревизији тужиоца, изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 3510/16 од 09.03.2017. године, у седници већа одржаној 17.10.2018. године, донео је

ПРЕСУДУ

1. ДЕЛИМИЧНО СЕ УВАЖАВА ревизија тужиоца па се **ПРЕИНАЧУЈУ** пресуда Вишег суда у Београду П 207/2015 од 08.02.2016. године у ставу осам изреке и пресуда Апелационог суда у Београду Гж 3510/16 од 09.03.2017. године у делу става један изреке којим је одбијена жалба тужиоца и потврђена пресуда Вишег суда у Београду П 207/2015 од 08.02.2016. године у ставу осам изреке, па се УСВАЈА евентуални тужбени захтев тужиоца АА из ... и УТВРЂУЈЕ да је ништава и да не производи правно дејство одредба уговора о краткорочном револвинг кредиту број ... од 07.04.2008. године закључен између тужене „ББ“... као даваоца кредита, „ВВ“ као примаоца кредита и тужиоца АА као јемца у делу члана три којим је наведено да се транше кредита враћају у динарској противвредности еура ББ за девизе по продајном курсу на дан доспећа транши, а што је тужена дужна да призна.

2. У преосталом делу ревизија тужиоца изјављена против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 3510/16 од 09.03.2017. године се одбија као неоснована.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Београду П 207/2015 од 08.02.2016. године, ставом један изреке се одбија приговор литиспенденције у односу на парницу која се води пред Првим основним судом у Београду у предмету П 33058/2013 као неоснован. Ставом два одбија се тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се утврди да су ништави и да не производе правно дејство уговори о краткорочном револвинг кредиту од 07.04.2008. и краткорочном нон револвинг кредиту од 11.09.2008. године закључени између тужене као даваоца кредита, „ВВ“ као

корисника кредита и тужиоца као јемца-платца као неоснован. Ставом три делимично се усваја евентуални тужбени захтев тужиоца па се утврђује да су ништаве и да не производе правно дејство одредбе уговора о краткорочном револвинг кредиту од 07.04.2008. године закључен између лица која су напред наведена у делу члана 4. у коме је наведено да је каматна стопа променљива да ће се усклађивати квартално у складу са пословном политиком банке, изменама монетарне политике Народне банке Србије и изменом висине обавезне резерве што је тужена дужна да призна и трпи. Ставом четири делимично се усваја евентуални тужбени захтев тужиоца па се утврђује да су ништаве и не производе правно дејство одредбе уговора о краткорочном револвинг кредиту од 07.04.2008. године који је закључен између напред наведених лица у делу става девет у коме је наведено да су уговорне стране сагласне да у току трајања овог уговора банка има право да у складу са прописима или променама своје пословне политике без посебне сагласности друге стране промени уговорне стопе камате, накнаде, односно других облика приноса на износ неотплаћеног дела кредита, на износ кредита који ће се накнадно користити и сва доспела потраживања по овом уговору, као и начин њиховог обрачуна, приписа и наплате, те да ће се нове стопе начин обрачуна и други услови примењивати од дана ступања на снагу акта који су измењени, а што је тужена дужна да призна. Ставом петим делимично се усваја евентуални тужбени захтев тужиоца па се утврђује да су ништаве и да не производе правно дејство одредбе уговора о краткорочном нон револвинг кредиту од 11.09.2008. године који је закључен између истих лица у делу члана 4. став 1. у коме је наведено да је каматна стопа променљива те да ће се усклађивати квартално у складу са пословном политиком банке изменама монетарне политике Народне банке Србије и изменом висине обавезне резерве што је тужена дужна да призна и трпи. Ставом шест делимично се усваја евентуални тужбени захтев тужиоца па се утврђује да су ништаве и не производе правно дејство одредбе уговора о краткорочном нон револвинг кредиту од 11.09.2008. године између напред наведених лица у делу члана 5. став 5. у коме је наведено да су висина камате и накнаде начин обрачуна и наплате истих као и све одредбе предвиђене овом одлуком аутоматски променљиве без посебне сагласности друге уговорне стране у складу са законским прописима или променама пословне политике банке, што је тужена дужна да трпи и призна. Ставом седам делимично се усваја тужбени захтев тужиоца па се утврђује да су ништаве и не производе правно дејство одредбе уговора о краткорочном нон револвинг кредиту од 11.09.2008. године који је закључен између лица напред наведених у делу члана 8. у коме је наведено да су уговорне стране сагласне да у току трајања овог уговора банка има право да у складу са прописима или променама своје пословне политике без посебне сагласности друге стране промени уговорене стопе камате накнаде, односно других облика приноса на износ неотплаћеног дела кредита на износ кредита који ће се накнадно користити и сва доспела потраживања по овом уговору као и начин њиховог обрачуна, приписа и наплате, те да ће се нове стопе начин обрачуна, приписа и наплате применити од дана ступања на снагу акта који су измењени, што је тужена дужна да призна и трпи. Ставом осам одбија се евентуални тужбени захтев тужиоца у делу у којем је тражио да се утврди да су ништаве и да не производе правно дејство одредбе уговора о краткорочном револвинг кредиту од 07.04.2008. године закључен између поменутих лица у делу члана 3. којим је наведено да се транше кредита враћају у динарској противвредности еура ББ за девизе по продајном курсу на дан доспећа транши као

неоснован. Ставом девет одбија се евентуални тужбени захтев тужиоца у делу којим је тражио да су ништаве и да не производе правно дејство одредбе уговора о краткорочном револвинг кредиту од 07.04.2008. године закључен између поменутих лица у делу члана 7 у коме је наведено да се обрачун камате врши применом конмфорне методе месечно, а може се вршити и у року доспећа кредита на захтев корисника као неоснован. Ставом десет одбија се евентуални тужбени захтев тужиоца у делу којим је тражио да суд утврди да су ништаве и да не производе правно дејство одредбе уговора о краткорочном револвинг кредиту од 07.04.2008. године закључен између поменутих лица у делу става 8 став 1 у коме је наведено да ће у периоду од 15 дана од дана доспећа банка обрачунавати и наплаћивати редовну камату увећану за 2% поена на годишњем нивоу као и у делу члана 8. став 2 у коме је наведено да ће банка наплаћивати уговорену редовну каматну стопу увећану за 2% поена годишње уколико је виша у складу са Одлуком о каматној политици ББ као и у делу члана 8. став 3 у коме је наведено да је уговорена редовна каматна стопа увећана за 2% поена на годишњем нивоу као неоснован. Ставом 11 одбија се евентуални тужбени захтев тужиоца у делу којим је тражио да се утврди да су ништави и да не производе правно дејство одредбе уговора о краткорочном нон револвинг кредиту од 11.09.2008. године који је закључен између истих лица у делу члана 2. којим је предвиђено да ће искоришћени кредит корисник враћати банци у износу пуштеног кредита у еврима на дан враћања транши као неоснован. Ставом 12 одбија се евентуални тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се утврди да су ништаве и да не производе правно дејство одредбе уговор о краткорочном нон револвинг кредиту од 11.09.2008. године који је закључен између поменутих лица у делу члана 4. став 2 у коме је наведено да је корисник кредита сагласан да се обрачуната камата увећа за прописани порез и друге евентуалне трошкове које је банка обавезна да плати као неоснован. Ставом 13 одбија се евентуални тужбени захтев тужиоца у делу којим је тражио да суд утврди да су ништаве и да не производе правно дејство одредбе уговора о краткорочном нон револвинг кредиту од 11.09.2008. године који је закључен између поменутих лица у делу члана 5. став 1 у коме је наведено да се обрачун камате врши применом конмфорне методе месечно као неоснован. Ставом 14 обавезана је тужена да тужиоцу на име трошкова поступка исплати 298.350,00 динара у року од 15 дана по пријему пресуде.

Допунском пресудом Вишег суда у Београду П 207/2015 од 31.03.2016. године, одбија се евентуални тужбени захтев тужиоца у делу којим је тражио да суд утврди да су ништаве и да не производе правно дејство одредбе уговора о краткорочном нон револвинг кредиту од 11.09.2008. године који је закључен између поменутих лица у делу члана 5. став 4 у коме је наведено да ће банка на све доспеле а у року неизмирене обавезе настале по основу главног дуга и камате на тај дуг обрачунавати и наплаћивати каматну стопу утврђену на основу Закона о висини законске затезне камате односно уговорену редовну и каматну стопу увећану за 2% уколико је виша у складу са Одлуком о каматној политици ББ као неоснован.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж 3510/16 од 09.03.2017. године одбијају се као неосноване жалбе странака и потврђују пресуда Вишег суда у Београду П 207/2015 од 08.02.2016. године и допунска пресуда истог суда П

207/15 од 31.03.2016. године а одбијају се захтеви странака за трошкове другостепеног поступка.

Против правноснажне другостепене пресуде тужилац је благовремено изјавио ревизију због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне преимене материјалног права.

Испитујући побијану пресуду на основу чална 408. ЗПП („Службени гласник РС“, бр. 72/11 и 55/14) Врховни касациони суд је нашао да је тужиочева ревизија делимично основана.

У спроведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју овај суд пази по службеној дужности, нити повреда поступка на коју указује ревизија јер је другостепени суд у својој одлуци довољно образложио разлоге за њено доношење.

Према утврђеном чињеничном стању 07.04.2008. године „ВВ“ из ... као корисник кредита, тужилац као јемац платац и тужена су закључили уговор о краткорочном револвинг кредиту број Тим уговором тужена је Предузећу „ВВ“ одборила кредит за обртна средстава у износу од 35.000,00 евра уз услове који су утврђени наведеним уговором, стим што се тужилац јавља као јемац платац. Исти уговарачи су 11.09.2008. године закључили уговор о краткорочном нон револвинг кредиту број ... у коме се тужилац такође јавља у својству јемца плаца, а тим уговором је тужена банка одобрила Предузећу „ВВ“ краткорочни нон револвинг кредит за обртна средства у износу од 20.000,00 евра све под условима који су наведени у том уговору.

У овој парници тужилац основним тужбеним захтевом тражи да се утврди ништавост оба уговора у целини, јер је при њиховом закључењу повређено начело равноправности учесника облигационог односа, слободе уговарања, савесности и поштења, једнаких вредности узајамних давања, добрих пословних обичаја, а осим тога, већина одредаба уговора је неразумљива и не садржи јасне или одредиве обавезе па и због ништавости већине одредаба уговора он мора бити ништав у целини. Евентуалним тужбеним захтевом тужилац тражи да се утврди ништавост управо тих појединих одредаба уговора које садрже неодредиве обавезе или обавезе које су противне напред наведеним начелима. Нижестепени судови закључују да уговори нису ништави у целини позивајући се на одредбу члана 105. ЗОО којим је прописано да ништавост неке одредбе уговора не повлачи ништавост самог уговора уколико он може опстати без ништаве одредбе ако она није била услов уговора, односно одлучујућа погодба због које је уговор закључен. Због тога је основни тужбени захтев одбијен, али нижестепени судови налазе да је делимично основан евентуални тужбени захтев јер поједине одредбе уговора јесу резултат повреде начела облигационих односа која су напред поменута односно, исте су неразумљиве и неодређене, па је у том смислу и одлучено.

У спорним уговорима о кредиту, који су закључени између тужене банке и Предузећа „ВВ“, које је брисано из регистра привредних субјеката због стечаја, а у ком поступку тужена банка је утврдила своје потраживање, али исто није

реализовала, тужилац се јавља као јемац платац па је он отуда овлашћен и да према банци истиче приговоре укључујући и ништавост уговора о кредиту, све у складу са чланом 1009. ЗОО. При закључењу уговора о кредиту тужилац је наступао и као законски заступник Предузећа „ВВ“ односно директор истог. Уговор о кредиту по својој правној природи се може сматрати као посебна врста акцесорних уговора (уговора по приступу), али код тих уговора слобода преговарања и уговарања није потпуно искључена, пошто је висина кредита, рокови и начин враћања, па и средства обезбеђења резултат тих преговора. Међутим, чак и ако би се прихватио став ревизије да се овде ради о уговору по приступу, он по члану 142. став 3. ЗОО обавезује уговорну страну под условом да су јој били познати или морали бити познати елементи уговора у тренутку његовог закључења. Тужилац као законски заступник Предузећа „ВВ“ учествовао је у закључењу уговора те су му самим тим и морале бити познате одредбе истог, тим више што је он по закључењу уговора о револвинг кредиту од 07.04.2008. године за банком закључио и нови уговор о краткорочном нон револвинг кредиту 11.09.2008. године. Уговор о кредиту са валутном клаузулом сам по себи није противан принудним прописима јер она има основ у члану 1065 у веиз члана 395. ЗОО и члана 34. став 8. Закона о девизном пословању („Службени гласник РС“, број 62/06). Није споран став ревизије да о ништавости суд по члану 109. ЗОО пази по службеној дужности, али тек ако чињенично утврђење на то упућује. То значи да је тужилац био дужан да у парници пружи чињенице везане за повреду начела слободе уговарања, равноправности учесника облигационог односа, савесности и поштења и друго, па би тек онда суд могао да те околности цени. Тужилац је у парници од доказа понудио писмене исправе, пре свега спорне уговора, па је судовима преостало да цене одредбе истих са аспекта материјалног права, а како су нижестепени судови с правом и поступили. Отуда следи закључак да су судови правилно нашли да уговори нису у целини ништави са аспекта њихове противности принудним прописима, добрим обичајима и другим начелима облигационог права.

Правилно су нижестепени судови нашли да нису ништаве одредбе уговора о начину обрачуна камате комфорном методом, о њеном увећању за 2% поена, праву банке на накнаду наведених трошкова, затезној камати, с обзиром да се ради о уговорним одредбама које нису противне принудним прописима. Напротив Закон о заштити корисника финансијских услуга („Службени гласник РС“, број 36/2011, који је донет после закључења спорних уговора, али чије се одредбе према прелазним и завршним одредбама тог закона могу применити у конкретном случају с обзиром да није извршена отплата износа по уговорима о кредиту, изричито у члану 19. прописује да уговор о кредиту мора да садржи метод који се примењује приликом обрачуна камате при чему се и наводи могућност конфорне методе. Закон о заштити потрошача („Службени гласник РС“, број 72/2005 у одредбама које се односе на потрошачки кредит, а које се могу сходно применити, предвиђа у члану 30. став 2. да давалац потрошачког кредита не може потрошачу да зарачунава и наплату додатни трошак који није уређен уговором. С обзиром да је у конкретном случају питање трошкова изричито предвиђено у уговору о краткорочном нон револвинг кредиту у члану 4. став 2. то се очито не ради о ништавој одредби. При томе, пошто су ти трошкови по уговорима везани за висину пореза и издатака које банка мора да плати трећим лицима, дакле то су одредиве обавезе, јасно је да је банка дужна да висину трошкова докаже пре но

што их наплати од дужника. То што чланом 1065. ЗОО није предвиђено право банке на наплату трошкова не значи и да је таква уговорна одредба сама о себи ништава, јер поменути члан закона садржи опште елементе уговора о кредиту, а не забрањује да се и нека друга питања међу уговарачима уреде. Због свега наведеног произилази да ревизија неосновано побија нижестепене одлуке у односу на наведено.

Међутим, основано ревизија указује да нижестепени судови нису правилно применили материјално право када нису санкционисали, односно утврдили ништавост одредаба уговора који се односи на примену курса евра приликом враћања и преузимања кредита. Наиме, у уговорима стоји да се приликом пуштања кредита у течај примењује куповни курс евра за девизе а приликом враћање кредита банци примењује се продајни курс. Куповни и продајни курс, као што је опште познато за валуте – евро није исти, па су наведене одредбе очито уговорене у корист банке као даваоца кредита. На описани начин банка за заштиту супстанце користи и валутну клаузулу, али и поменуту разлику у курсу што је недопуштено, јер очито доводи до неравноправности учесника облигационих односа и стицања без основа у корист банке, а на разлици између куповног и продајног курса евра. Због тога овај суд у том делу уважава ревизију, преиначује нижестепене одлуке и утврђује ништавост поменуте одредбе уговора о краткорочном револвинг кредиту од 07.04.2008. године. Иако и у уговору о краткорочном нон револвинг кредиту од 11.09.2008. године постоји идентична одредба о разлици курса евра по коме се кредит пушта у течај односно враћа, у том делу није утврђена ништавост тог уговора јер из одлука нижестепених судова произилази да такав захтев није постављен, о истом нижестепени судови нису одлучили а тужилац у даљем поступку у том делу није посебно приговарао. Наиме, ставом 11 одлуке првостепеног суда, а који је другостепени суд прихватио, наводи се да се одбија евентуални тужбени захтев тужиоца којим је тражио да се утврди ништавост одредаба уговора од 11.09.2008. године у делу члана 2 којим је наведено да ће искоришћени кредит корисник враћати банци у износу пуштеног кредита у еврима на дан враћања транши као неоснован. Међутим, члан 2. уговора говори о пуштању кредита у течај по куповном курсу што само по себи није противно закону али је зато одредба члана 3. противна закону, јер у истој стоји враћање кредита по продајном курсу што је незаконито, али, као што је наведено имајући у виду постављени тужбени захтев овај суд није могао у том делу да интервенише.

С обзиром да је одредбом члана 1065. ЗОО предвиђено да су основни елементи уговора о кредиту износ средстава која банка ставља на располагање кориснику кредита, а обавеза корисника кредита је да то врати увећано за камату, па како и поред ништавости одредаба уговора о кредиту које су напред наведене остају на снази ти основни елементи уговора то и по том основу се не може говори о разлозима за ништавост уговора у целини, а полазећи од одредбе члана 105. ЗОО.

Како се осталим наводима ревизије не доводи у сумњу правилност нижестепених одлука осим у делу који је преиначен овом пресудом, то је и одлучено на начин наведен у изреци пресуде, све на основу члана 414. став 1. и 416. став 1. ЗПП.

**Председник већа судија
Весна Поповић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић